

Maras ir ideologija: beieškant parasomatinės kritikos literatūroje ir filosofijoje

Aivaras Ivanauskas

Šio pranešimo tikslas yra bandyti lokalizuoti kritikos erdvę ir šaltinį. Kritika turi turėti pakankamą atstumą nuo imanentiškų socialinių struktūrų, bet kartu būti pakankamai arti, kad užčiuoptų materialias šiuolaikines problemas. Tai kritika, turinti negatyvią reliaciją su reifikacija – socialinių santykių ir produkcijos objektifikacija – bet be ideologiško reifikacijos atmetimo. Kritika, kuri nepateisina kultūrinių, politinių, socialinių ar estetinių problemų per savo metodą ar performatyvumą ir neduoda jokie iliuzinio susitaikymo (*reconciliation*).

Šiame seminare pristatysiu vieną prieigą prie tokios kritikos – maro literatūrinę ir filosofinę analizę kaip *par excellence* socialinės patologijos ir socialinės fiziologijos kategoriją. Teigsiu, kad ši kritika reiškiasi per parasomatinų simptomų diagnozę ir analizę; šie simptomai pasirodo per *parašomą* literatūrą ir kitas raiškos formas. Bus diferencijuota tarp akivaizdinių, latentinių ir parasomatinų simptomų. Šiam tikslui pritaikysiu V. Reicho charakterio analizę ir ideologijos sampratą kaip materialią ir dažniausiai pasireiškiančią per fiziologinę ir psichologinę disfunkciją (neurozę). Tačiau nenorėdamas redukuoti dvasinio negalavimo tik iki „dvasinio“, praplėsiu neurozės sampratą: ji apims ne tik psichologinį fenomeną (bet ir grynai fiziologinį), ne tik žmogiškąjį (bet ir gamtinį bei *antžmogiškąjį* – mechanines socialines struktūras, procesus bei jų kuriamus produktus).

Išskiriama dviguba maro funkcija: maras kaip „realybės principas“ D. Bokačo „Dekamerone“ ir maras kaip sapnas – A. Arto „Teatras ir maras“ bei J. K. Huysmanso „Atvirkščiai“. Abiejose pusėse maras atlieka emancipacinį vaidmenį: pirmuoju atveju – nuo aristokratiškų, feodalinių ir religinių struktūrų bei pasaulio nuovokos; antruoju – tai kritinė konfrontacija su buržuazine vertybių sistema (protestantiška darbo etika, privačia valdžia bei Viktorijos laikų ir nuklearinės šeimos modeliais). Paraleliai brėžiamos dvi esminės sapno distinkcijos: realūs sapnai ir fantastiniai (arba *tikri*) sapnai. Tarp jų esama tik istorinio skirtumo, kur žmogaus fiziologinis limitas turi būti suprastas kaip neapibrėžtas (*indeterminacy*).

V. Brancos pabrėžia „Dekameroną“ kaip „prekybininko epą“, atsakingą už viduramžių pasaulio stilistinį ir vertybinį perversmą. Tuo tarpu E. Auerbachas išvelgia „Dekamerono“ stilistinį realizmą ir atotrūkį nuo ekleziasitinių rūpesčių tam, kad būtų atvaizduota biologinė ir socialinė realybė. Devintasis „Atvirkščiai“ skyrius, kuriame Des Esseintes'as susapnuoja įkūnytą „Prancūzligę“ (kaip istoriškai Lietuvoje buvo vadinama *La Grande Vérole*), yra filosofiškai aktualus dvejomis prasmėmis. Praėjusiame skyriuje matome Des Esseintes'ą, kurio botaninė obsesija atlieka negatyvią dialektiką – natūralizuojant dirbtinumą (*artificielle*) ir denatūralizuojant (nu-stebuklinant) natūralumą. Taip pat devintame skyriuje matomas konceptualinis konfliktas tarp Z. Freudo „sapno darbo“ (*Die Traumarbeit*) ir V. Benjamino „sapniško pasaulio“ (*Die Traumwelt*).

sampratų. Dvi sapnų formos nurodo į skirtį tarp sapno, kuris sutainko su realybe, ir sapno, nuo kurio atspirties prasideda auto-kritika.